

Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018. Szerk. Kiszl Péter, Csík Tibor. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2018. 207–215.

A MAGYAR KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI FOLYÓIRATOK FELDOLGOZOTTSÁGA ADATBÁZISOKBAN ÉS TELJES SZÖVEGÜK ELÉRHETŐSÉGE A HÁLÓZATON

MURÁNYI PÉTER

ELTE BTK KITI Savaria Könyvtártudományi Csoport, egyetemi docens

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

Az utóbbi években a magyar könyvtár- és információtudományi folyóiratok jelentős változásokon mentek keresztül (szűkülő anyagi források, online változat, esetenként csak online megjelenés, a régebbi anyagok digitalizálása), az azokat feldolgozó eszközök is átalakultak, ezért fontos annak megvizsgálása, hogyan változott közleményeik kereshetősége az adatbázisokban és teljes szövegük elérhetősége a hálózaton. Az előadás öt országos szaklapot (Könyvtári Figyelő, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, Könyv és Nevelés, Könyvtári Levelező/lap, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros) vizsgál a régebbi adatbázis, a MANCI két változatában, a HUMANUS-ban, a MATARKA-ban, az EPA-ban és a lapok honlapjain, archívumaiban. Hagyományosan két folyóiratnak az anyaga (Könyvtári Figyelő, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás) kerül be nemzetközi adatbázisokba, ezért a cikk azt is áttekinti, mi a helyzet ezekkel a LISA és LISTA adatbázisokban. A vizsgálat eredménye: a feldolgozott anyag mennyiségi növekedése mellett a feldolgozás minősége csökkent. A szerző javaslatokat fogalmaz meg azzal kapcsolatban, hogyan lehetne javítani a magyar nyelvű szakcikk kereshetőségét, elérhetőségét, amelyben fontos szerepet játszhatna a Könyvtári Intézet eddig is magas színvonalú szolgáltatásainak nagyobb mértékű támogatása.

Bevezetés

A 2000-es évek elején országos szakfolyóirataink helyzete stabilizálódni látszott. Akkor majdnem fél évszázados múltat tekinthetett vissza a *Könyvtári Figyelő* (KF, 1955-től) és a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* (TMT, 1954-től) (először egyik sem azon a címen). 1989-ben indult a *Könyvtári Levelező/lap* (KLL), 1992 végén a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (3K) az ugyanannak az évnek az elején megszűnt *Könyvtáros* utódjaként, s 1999-ben újraindult a *Könyv és Nevelés* (K&N) az 1987-ben megszűnt hasonló című lap folytatásaként. A lapok cikkei természetesen bekerültek kurrens szakbibliográfiánkba, a *Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiájába* (MAKSZAB), ezek képezték az alapját a már korábban is épülő, de a hálózaton 2000-től elérhetővé vált *Magyar és Nemzetközi Cikk* adatbázisában (MANCI) található rekordoknak, és a 2002-ben indult tartalomjegyzék adatbázis-

zisban, a *Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisában* (MATARKA) is természetes módon helyet kaptak.

Egyre növekedett annak az igénye, hogy a lapok anyagának legalább egy része a hálózaton is elérhető legyen. Egyes közlemények esetében a tartalomjegyzékben jelzik, hogy csak a hálózaton érhető el (szinte más lapként tartották nyilván az *Elektronikus Könyv és Nevelést (eKén)*. A pályázati lehetőségek szűkülésével finanszírozási nehézségek is jelentkeztek. Míg a korábbiakban a szerkesztőségek a KLL kivételével általában fizettek honoráriumot a szerzőknek, később ez kivételessé vált, a szerkesztőségek nagyrészt a szerzők önkéntes munkájára számítanak.

A magyar cikkanyag feldolgozása a MANCI adatbázisban a 2006-os tárgyévvvel lezárult. 2007-től a könyvtár- és információtudományi cikkek az akkor indult *Humántudományi tanulmányok és cikkeik adatbázisába* (HUMANUS) kerülnek be. A nemzeti bibliográfiai rendszerben 2003 elején megszűnt a cikkek feldolgozása, leállt az ennek alapján készülő, a hálózatra 2001 elején kikerült az *Időszaki Kiadványok Repertórium*a (IKER) adatbázis, amelynek anyagát nagyrészt áttöltötték a HUMANUS adatbázisba, a MANCI-ét azonban nem.

Az öt országos könyvtári szaklap 2014 elején megalapította a Könyvtári lapok fórumát, s közös nyilatkozatot adott ki, amely a Könyvtári Intézet oldalán¹ és egyes lapokban is megjelent². A szerkesztők fontosnak tartottak egy online felmérést a szakmai folyóiratok iránti igényekről; ez a felmérés elkészült³, de a könyvtári lapok fóruma további működésének nincs nyoma a hálózaton.

A lapok közül a KLL 2016 második félévében tért át a csak elektronikus megjelenésre, majd félév után, 2016 végével megszűnt. A TMT 2017-től tért át az online megjelenésre. A Könyvtári Figyelő digitalizálása az *Elektronikus Periodika Adatbázisban* (EPA) eljutott 1955-ig, a kezdő évig.

Mindezek a változások indokolttá teszik, hogy megpróbáljunk áttekintést adni arról, milyenek a tájékozódás lehetőségei a különböző feltáró eszközökben: a MANCI két változatában, a HUMANUS-ban és a MATARKA-ban, a közlemények teljes szövegének elérhetősége az EPA-ban és a lapok honlapján, archívumában.

A folyóiratok kereshetősége a MANCI két változatában és a HUMANUS-ban

A MANCI adatbázisban (<http://w3.oszk.hu/manci.htm>) az egyes folyóiratok feldolgozottságának vizsgálata nem könnyű, a keresési űrlapon (<http://w3.oszk.hu/manhtm/search.htm>) ugyanis nem szerepel a folyóirat címe, ott csak a következő mezők találhatók: szerző, kulcsszó, tárgyszó, megjelenési év, városnév.

A „Könyvtári Figyelő” kulcsszóra keresve 13 találatot kapunk, ezeknek a közleményeknek a tárgya a folyóirat címe. A böngészéssel is ugyanezt a 13 találatot kapjuk meg.

Az „Egyszerű keresés” alatt megtaláljuk a „Keresés a MicroISIS keresőnyelvével” opciót, a folyóirat címe eredeti formájában és rövidítve sem vezet eredményre (s azok egyes szavai sem). A folyóirat Könyvtártudományi Szakkönyvtárbeli raktári jelzetére,

a P 365-ra keresve azonban 1153 találatot kapunk. Arra is lehetőségünk van, hogy a megjelenés évével kombináljuk a raktári kódot, pl. „P 365 AND 1996”, ekkor 50 találatot kapunk. Más kombinációkra, sajnos nincs lehetőség.

Ahogy már szó esett róla, a MANCI adatbázis anyagát áttöltötték a HUMANUS mellé is⁴, nézzük, hogy ott milyen lehetőségeink vannak.

Itt találunk „Folyóiratcím” és „Folyóiratban” mezőt is. Az első („Folyóiratcím”) nem vezet eredményre sem a *Könyvtári Figyelő*, sem a *Kvt.Figy.* alakra. A „Folyóiratban” mezőben 190 találatot kapunk a *Könyvtári Figyelő* alakra, ezeknél azonban nagyrészt a Megjegyzés rovatban szerepel a cím. A folyóiratban megjelent találatokat a folyóirat címének rövidítésével kaphatjuk meg, a *Kvt.Figy.* 1206 találatot ad, tehát valamivel többet az 1153-nál, amit akkor kaptunk meg, amikor a MANCI-ban a lap leltári számával kerestünk.

Ha a MANCI újabb változatában akarjuk megkeresni az adott évből felvett cikkeket, akkor azt láthatjuk, hogy a HUMANUS-szal ellentétben itt nincs „Megjelenés éve” mező. Ezért helyette a teljes szöveg mezőbe írhatjuk be a keresett évet. 1996-ra 67 találatot kapunk a másik változatban található 50 helyett, mivel máshol is szerepel az év.

A TMT-re a régi MANCI-ban a raktári jelzetére (P 653) keresve 1172 találatot kapunk. Az új változatban itt is magasabb a találatok száma (1196) a folyóirat címének rövidítésére (*Tud.műsz.táj*).

A *Könyv és Nevelés* keresése kettősséget mutat, mert azonos a raktári száma az 1987-ben megszűnt és az 1999-ben újraindult folyóiratnak (P 466), más viszont a rövidítése a folyóirat címének: *Könyv Nen.* a réginek, *Kv.nen.* az újnak. A régi MANCI-ban 426 találat közül 76 származik az 1984 és 1987 közötti időszakból, 350 pedig 1999-től. Az új MANCI a régi folyóirat nevének rövidítésére sokkal több találatot ad ki, minden olyan esetet is, ahol a cím rövidítésének két betűsora megtalálható egy rekordban. A *Kv.nen.* jobban működik ebből a szempontból, de itt is 366-ra nő a találatok száma 350-ről.

A lap jellegének megfelelően a *Könyvtári Levelező/lap*nál kapjuk messze a legtöbb találatot (3352) a MANCI-ban a P 2455 raktári jelzettel. Az új MANCI a folyóirat címének rövidítésével (*Kvt.Lerlap.*) itt is valamivel többet produkál (3390).

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* a P 2510 jelzettel 1845 rekordot adott a régi MANCI-ban, a folyóirat címének rövidítése, a *Kv.kvt.könyvt.* eggyel kevesebbet, 1844-et az újban.

2006-osnál újabb tételeket már a HUMANUS adatbázisban várhatunk.⁵ Nagy könnyebbé tehető a használat, hogy itt már a folyóirat tényleges címét használhatja a keresésnél, indexlistáról is kiválaszthatja a címet, később pedig a kapott találatokat könnyen évekre, számokra is bonthatja.

A KF és a TMT esetében itt is hasonló a találatok száma (732, illetve 664). Nemcsak 2007 utániakat találunk a MANCI folytatásaként, hanem olyanokat is, amelyeket az IKER adatbázisból töltöttek át, mivel több éven az *MNB IKR*-ben (amelyek az *IKER* adatbázisba kerültek) és a *MAKSZAB*-ban párhuzamosan dolgoztak fel cikkeket.

A *Könyv és Nevelés* kettős jellege a HUMANUS-ban többszörösen is megmutatkozik. A folyóirat címe keresve 463 találatot kapunk, és ha a folyóiratcím szerint

bontjuk a találatokat, akkor azt láthatjuk, hogy 68-at az *Elektronikus Könyv és Nevelés*be soroltak, 392-t pedig a *Könyv és Nevelés*be. Újraindulásától az IKER adatbázis leállásáig (1999 és 2002 között) oda is feldolgoztak cikkeket. 2007-től 2015-ig külön csoportban találunk olyan cikkeket, amelyeket az *Elektronikus Könyv és Nevelés*be soroltak be.

Más könyvtári szaklapból is találhatunk bizonyos számú tételt más szakterületek adatbázisaiban, a *Könyv és Nevelés* esete azonban ettől jelentősen eltér: a folyóirat anyaga elsődlegesen kiadójának, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumnak a *Pedagógiai Adatbázisában* (PAD) van feldolgozva. Összesen 2412 találatot kapunk a *Könyv és Nevelés*re, korábbi évek anyagát is megkapjuk, 1966–1967 után 1978-tól folyamatosan, s 1984-től 2017-ig mindig jóval több cikk adatai szerepelnek itt, mint a MANCI-ban és a HUMANUS-ban.

A KLL-ből 1128 találatot kapunk a HUMANUS-ban, csak elszórva néhányat 2007 előtről (az IKER ezzel a lappal nem számolt), a 2007-től kezdve pedig fokozatosan csökkent a találatok száma, különösen feltűnő ez utolsó évében, 2016-ban.

Az, hogy a 3K-ból jóval több tételt kapunk a HUMANUS-ban (1538), részben annak is tulajdonítható, hogy 1992-es indulásától 1997-ig az IKER adatbázisba is bekerült. 2007-től is elég egyenletes a rekordok száma.

A folyóiratok jelenléte a MATARKA-ban, teljes szövegük elérhetősége az EPA-ban és a lapok saját archívumában

Mivel a MANCI adatbázisban 1984-től találhatunk rekordokat, több folyóiratunk azonban sokkal régebben indult, régebbi anyagukról való tájékozódásban fontos eszköz a MATARKA tartalomjegyzék adatbázis (<http://www.matarka.hu>), ahol nincs elvi akadály annak, hogy egy folyóirat tartalomjegyzékei az indulástól kezdve szerepelhessenek benne.

A KF esetében ez a helyzet, 1955-től az utolsó eddig megjelent számig szinte teljes az anyag. Az utolsó két szám (vagyis fél év) kivételével linket kapunk a közlemények teljes szövegéhez az EPA-n keresztül (<http://epa.oszk.hu>). Mivel az első számoknak még nem volt címlapja, az első közlemény letöltésével is megláthatjuk, hogy a folyóirat címe induláskor *Könyvtári Tájékoztató* volt, a MATARKA-ból ez nem derülhetett ki. Ha az EPA-ban a „Kiadvány-szintű” keresőben keresünk erre a címre, akkor a Könyvtári Figyelő archivált anyagára jutunk, a folyóirat mostani címével keresve a távoli elérés lehetőségeit is megkapjuk, vagyis a lap saját archívumát 1990–2015-ös időhatárral. A gyakorlatban kipróbálva kiderül, hogy nem is csak egy archívum van, valamelyik korábbi évre kattintva az 1990 és 2006 közötti anyaghoz jutunk (<http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/archivum.html>), az utóbbi évek esetében a szintén 1990-től induló, de egészen a legújabb számig tartó archívumba (a másik is átvezet ide). Amíg az EPA-ban régebbiről maradtak számok html-ben (válogatott tartalommal), addig a nemrég befejeződött digitalizálás eredményeként PDF-ben, eredeti formájukban kaphatjuk meg a cikkeket, egyes években olyan teljességgel, hogy nemcsak a lap borítóiról kapunk képet, hanem még a gerincéről is. Az utóbbi években épp azokkal a közleményekkel vannak kisebb

problémák, amelyek csak elektronikusan jelentek meg (például 2014-ben a *Külföldi folyóirat-figyelő* rovat). A KF saját archívumaiban sokkal kevésbé jól használható formában kapjuk meg a közleményeket.

A TMT-nek az anyaga szintén a kezdetektől, 1954-től található meg a MATARKA-ban. Az EPA-ban nem egészen 10 év anyaga van meg PDF-ben 2007. júliusától 2017. májusáig⁶. Az EPA-ban kapott tartalomjegyzéknél a szerkesztői ajánlásnál nem találunk linket. Az egyes számoknak az anyaga egészben is letölthető, ott már azt is megkapjuk, s 2016-ig a borítókát leszámítva mindent, ami a nyomtatott lapban megjelent, így az angol nyelvű összefoglalókat, a tanulmányokat és a további rovatok teljes anyagát is. 2017-től, amióta a TMT már csak elektronikusan jelenik meg (<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/>), magának a hálózati változatnak sincs címlapja.

Az EPA-ban 2017-től a szerkesztői ajánlókat csak akkor kapjuk meg, ha egyben töltjük le a számot, tartalomjegyzék és angol nyelvű összefoglalók azonban nem szerepelnek ott.

Távoli linkként az EPA az 1954 és 2016 közötti anyagot ígéri, azonban bármelyik évre kattintunk, a lap honlapjára, a 2011 és 2017 közötti archívumba jutunk, (<http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/issue/archive?evfolyam=63>). A 2011 előtti anyagot (s ezzel együtt a 2011 és 2016 közöttit is) a tmt-archive szerveren teszik elérhetővé (<http://tmt-archive.omikk.bme.hu/archiv.html>). A korábbiakhoz képest lényeges változás az, hogy ennek a szervernek a keresője már nem működik, itt ugyanúgy a 2011-től induló anyagban kereshetünk, mint az új honlapon. Csak 1999-től érhető el az egyes számok összes közleményének a teljes szövege, addig válogatott cikkek kerültek csak be, 1995 végéig azok is kép formájában.

Sajnos az új archívumban a 2011 és 2016 közötti anyag hiányos, ezt megállapíthatjuk akkor, ha összehasonlítjuk azt, amit az EPA-ban, a régi archívumban, a MATARKA-ban és az új archívumban találhatunk. Ez utóbbiból például a 2014. 3. számból még „*A könyvtári szaklapok szerkesztőiségeinek nyilatkozata*” is kimaradt. Az angol nyelvű tartalomjegyzékben ugyanannyi tétel szerepel, mint a magyarban, de a rovatok címe mellett csak a 3 tanulmány címe szerepel angolul.

A Könyv és Nevelés anyagát 1999-től 2017-ig találhatjuk meg a MATARKA-ban, előzményként az *Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója* 1959 és 1964 közötti számaint kapjuk meg, a továbbiakat sem ezen a címen, sem 1966 júniusától 1987-ig *Könyv és Nevelés*ként.

Az EPA-ban archiválva *Elektronikus Könyv és Nevelés* cím alatt az 1999 és 2009 közötti évek anyaga található meg HTML formátumban, s egyedül a 2013-as évé PDF-ben. Csak a 2013-as számok tölthetők le egyben. Az egyik távoli link is az 1999 és 2009 közötti évek anyagát ígéri *Elektronikus Könyv és Nevelés* címen, de amikor rákattintunk, az évek listája felett a teljes területet kitöltve a „Meggyszűnt” felirat jelenik meg. A másik, az 1999 és 2015 közötti évek anyagát ígéri (<http://epa.oszk.hu/00200/00226>), de bármelyik évre kattintva az *Olvadás Portálra* jutunk (http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles), 1999-től a 2017. 1. számig.

Talán meg is elégednénk ezzel az elérhetőséggel, de még több is van: a <http://folyoiratok.ofi.hu/konyv-es-nevelés> címen 2014-ig visszamenőleg tudjuk a számokat egyben is letölteni, 2006 és 2013 között az egyes cikkeket. A *Tanszertárnál* (<http://www.tanszertar.hu/eken/index.htm>) *Elektronikus Könyv és Nevelésként* a 2005 és 2009 közötti cikkeket kapjuk meg, a régebbieket csak ígérlik

A *KLL*-ből a *MATARKA*-ban az 1989–1992 közötti évek teljesen hiányoznak, 1993 is hiányos, s még 1997-ből is hiányolhatunk két számot. Feltűnő, mennyivel magasabb volt a közlemények száma az első években. A *MATARKA* 2001-ből egy számhoz ad linkeket a teljes szöveghez, majd 2002-től mindegyikhez. Ez megfelel annak, amit az *EPA*-ban megtalálunk a folyóiratból. Távoli elérhetőséget 2001 és 2005 közöttre ígér az *EPA*, ezzel ellentétben a lap honlapjára visz (<http://kll.org.hu>), ahol a 2013–2016 közötti számok tartalmáról tájékozódhatunk, s csak négy olyan szám van (2015. 9–12.), amelyekből a cikkek szövegét is megkapjuk ott, mivel az *EPA*-ban ott vannak ezek az évek. Ez jóval kisebb gond, mint a *MATARKA*-ból hiányzó négy év, az *EPA*-ból hiányzó bő egy évtized. Ki fog ezek pótlására vállalkozni, amikor a kiadó nem vállalta a lap további megjelentetését?

A *3K* esetében sokkal jobb a helyzet, a lap anyaga kezdetektől, 1992 decemberétől benne van a *MATARKA*-ban, s a 2017. 6. számig az egyes cikkekhez a linkeket is megkapjuk. A lap előzménye, a *Könyvtáros* sokáig nem volt megtalálható a *MATARKA*-ban, mostanra az 1983–1992. közötti időszak anyaga egy szám kivételével (1989. 7.) teljesen megtalálható ott, s az 1982-es év eleje, így remélhető, hogy visszafelé haladva eljutnak a lap indulásáig is.

Az *EPA*-ban indulásától, 1992-től PDF-ben található a *3K* anyaga, ezzel párhuzamosan 1997 és 2008 januárja között HTML-ben szelektált tartalom is. 2009-ből és 2010-ből (egy szám kivételével) a PDF anyag is szelektált. Ezt mindenképp teljessé kellene tenni. Az öröndetes, hogy a lap új főszerkesztője a nem hivatalos előd, a *Könyvtáros* anyagának visszamenőleges feldolgozásán is gondolkodik.

A KF és a TMT a nemzetközi adatbázisokban

A bibliográfiák, adatbázisok elemzésére sokan adtak ösztönzést. Közülük két 2017-ben elhunyt személyről emlékezem meg röviden ennek kapcsán.

Lubomyr R. Wjnar a magyar Gombocz-ösztöndíjasok mentora volt a Kenti Állami Egyetemen (Kent State University). Az általa szerkesztett *Ethnic Forum* mindig feltűntette, hogy anyagát feldolgozza az ERIC adatbázis, de amikor megnéztem vele, kiderült, hogy ez nem túl nagy mértékű.

Válas Györggyel életemben talán egyszer találkoztam, de a *TMT*-ben megjelent írásai, az általa szerkesztett *CD-ROM Hírek* sokat jelentettek szakmai fejlődésemben. A mostani résztémához közvetlenül kapcsolódó írása⁷ is ösztönzött arra, hogy megvizsgáljam a magyar folyóiratok feldolgozottságát nemzetközi adatbázisokban⁸.

Akkor is bebizonyosodott, hogy a magyar lapok esetében sem feltétlenül érvényes az, amit feltüntetnek, hiába volt megadva a TMT-nél folyamatosan az *Information Science Abstracts (ISA)*, az 1989-esek voltak az utolsó tételek (s az 1983–1986 közötti évek anyaga is hiányzott), a KF-nél pedig 1979-esek voltak a legújabbak, míg a *Library and Information Science Abstracts (LISA)* esetében folyamatos volt a feltárás. Vizsgálatom eredményeként sikerült elérni, hogy 1999-től újra elkezdődjön a két magyar folyóirat feldolgozása az ISA-ban. Az utóbbi évek példája az, hogy a KF és a TMT is sokkal tovább feltüntette feldolgozójaként (2011-ig, illetve 2016-ig) a Könyvtári Intézet által magyar folyóiratcikkekről készített angol nyelvű referáló lapot, a *HLISA-t* (*Hungarian Library and Information Science Abstracts*), mint ameddig az létezett.

Az utóbbi időben az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltáron keresztül a *LISA* adatbázishoz (<https://search.proquest.com/lisa/index?accountid=15870>) van rendszeres hozzáférésünk, az *ISA* utódjaként pedig az EBSCO a *LISTA (Library, Information Science & Technology Abstracts)* adatbázist tette szabadon, bárhonnan hozzáférhetővé⁹.

A *LISA* esetében némileg zavaró, hogy maga az adatbázis félig magyar, félig angol felületen használható, s a magyar kifejezések néha nem túl szakszerűek (pl. tárgy fejléc). Zavaróbb azonban ennél, amikor egy angol nyelvű referátumban olyan szavakat találhatunk, mint médiafelületeink, közreadó, mémgyárak, lájkvadász¹⁰. Először attól kellett félni, hogy 2017-ben már nincsenek a TMT cikkeihez angol nyelvű összefoglalók. Az EPA-ban valóban nem találhatók meg ezek, de a lap honlapján csak egy kattintás kell ahhoz, hogy a magyar összefoglaló helyett az angolt kapjuk meg. Ennek ellenére a fellevezető szöveg gépi fordítását kapjuk meg, s ez nem egyedi eset, hanem ez a jellemző az utóbbi időben. A *LISTA* esetében gyakran eredeti angol és eredeti magyar nyelvű összefoglalást is kapunk, máskor viszont mindkettő hiányzik.

A két folyóirat anyaga a két adatbázisban sok hasonlóságot mutat a feldolgozott cikkek mennyiségét, időbeli megoszlását tekintve (1. és 2. táblázat).

1. táblázat:

A KF és a TMT a *LISA*-ban és a *LISTA*-ban, évtizedekre bontva

Folyóirat	Adatbázis	Összesen	1960–69	1970–79	1980–89	1990–99	2000–09	2010–17
KF	LISA	1698	12	136	286	303	268	693
TMT	LISA	1811	41	224	278	358	337	573
KF	LISTA	2274	6	32	0	8	876	1352
TMT	LISTA	2356	80	156	135	33	976	989

2. táblázat:

A KF és a TMT a LISA-ban és LISTA-ban a 2010-es években

Folyóirat	Adatbázis	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KF	LISA	37	41	35	38	35	161	308	38
TMT	LISA	33	31	35	35	25	131	115	168
KF	LISTA	83	231	184	142	114	140	288	170
TMT	LISTA	98	102	89	107	100	124	288	228

Bár még nem vagyunk a végén, mindkét adatbázisba a mostani évtizedből került be a legtöbb tétel. A KF a LISTA-ban többet produkált, mint azelőtt összesen. Ez az adatbázis régóta sokkal több tételt vesz fel mindkét folyóirattól, mint a magyarok. Hagyományosan a nemzetközi adatbázisokba leginkább azok a közlemények kerülnek be, amelyekhez van angol nyelvű összefoglaló. A LISA esetében 2014-ig még ez érvényesült, 2015-től ugrott meg a tételszám, amely a KF esetében 2017-ben visszatért a normális mennyiséghez, a TMT-nél nem. Mitől lehet ennyi tétel? Bekerülnek a TMT hírei, a KF Külföldi folyóirat-figyelőjének egyes referátumai (a LISA 2016-os csúcsa ennek köszönhető, bár ezek felvételében sem következetesek), továbbá olyanok, amelyeknek nem nagyon lehetne helye adatbázisokban (pl. „Table of Contents”, „Felhívás”, „E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette”). Sokszor az az érzésünk, hogy nem értik igazán, mit is dolgoznak fel. Emiatt a sok tétel ellenére sem igazán alkalmasak arra, hogy innen ismerjék meg a magyar könyvtárügyet.

Összefoglalás

A konferencián felmerült a magyar könyvtárügy külföldi megismertetésének szükségessége. Ennek megvolt korábban is az eszköze, a HLISA, amely kellő támogatás híján elhalt. Újra kellene kezdeni, s korlátozás nélkül elérhetővé tenni. A Könyvtári Intézetben a nemzetközi szakirodalom magyarországi megismertetésében is kiváló munkát végeznek a Könyvtári Figyelő Külföldi folyóirat-figyelő rovatával. Ugyanez vonatkozik a hazai szakirodalom feltárására is a MAKSZAB-bal. Régebben jelentős részben ez alapján készült a MANCI adatbázis, mostanra megfordult a dolog, a HUMANUS adatbázisból nyerik ki, s jó, hogy megteszik a most vizsgált folyóiratok mellett a szóródó irodalom feldolgozásával. Jó lenne hosszabb időszakra vonatkozó, egységes könyvtártudományi adatbázis, de legalább az eddigiek használatának megkönnyítése. Valószínűleg túl sok munkát jelentene a MANCI-ban nem szereplő, 1984 előtti időszak adatbázisban való feldolgozása. Ennél könnyebben megoldható lenne a korábbi feltáró eszközök¹¹, köztük a régebbi MAKSZAB-ok digitalizálása és egységes felületen való kereshetővé tétele (mint például a Petőfi Irodalmi Múzeum bibliográfiai füzetei a Hungaricanában)¹².

Az lenne az ideális, ha szakfolyóirataink anyaga egységes felületen lenne jól kereshető, de annak is örülnénk, ha legalább egy-egy folyóirat esetében tudnánk igény szerint az egészben, egy év anyagában vagy egy számban keresni.

Jegyzetek

1. Könyvtári lapok fóruma. Forrás: <http://ki.oszk.hu/konyvtar/lapok-foruma> [2018. január 15.]
2. A könyvtári szaklapok szerkesztősegeinek nyilatkozata. = Könyvtári Figyelő, 24. (60.) évf. 1. sz. 2014. 10. p. Ua.: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 61. évf. 3. sz. 2014. 115. p.
3. JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté: Válaszút előtt. Felmérés öt országos könyvtári szakfolyóiratról. = Könyvtári Figyelő, 24. (60.) évf. 4. sz. 2014. 317–330. p.
4. MANCI – Magyar és nemzetközi cikkek. Forrás: <http://humanus.bibl.u-szeged.hu/human/cikk-mokka>, a megfelelő adatbázis(okat) kell kiválasztani, ebben az esetben a MANCI – Magyar és nemzetközi cikket, adatbázist. [2018. január 15.]
5. HUMANUS adatbázis. Forrás: <http://humanus.bibl.u-szeged.hu/human/cikk-mokka>. [2018. január 15.] Ajánlatos csak a HUMANUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikkek bejelölése, akkor áll rendelkezésünkre minden mező.
6. Mivel annak az időszaknak az anyaga nem szerepel benne, az EPA-ból sem tudhatjuk meg, hogy a folyóirat címe első 9 évében (1954–1962) Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója volt.
7. VÁLAS György: Elkésett hozzászólás Futala Tibor cikkéhez: a TMT az INSPEC-ben. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. évf. 9. sz. 1992. 398–399. p. Az INSPEC-ről csak egy rövid megjegyzés: az utóbbi bő évtizedben a TMT volt az egyetlen benne feldolgozott magyar nyelvű folyóirat. Most a 2016. 7–8. szám tételei az utolsók, csak remélni lehet, hogy folytatódik benne a lap feldolgozása.
8. MURÁNYI Péter: Magyar könyvtártudományi folyóiratok a könyvtár- és információtudományi adatbázisokban. = Könyvtári Figyelő, 6. (42.) évf. 4. sz. 1996. 604–610. p.
9. A legegyszerűbb a <http://libraryresearch.com> címen kiválasztani. [2018. január 15.]
10. FODOR János: Megosztás vagy szerkesztés. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64. évf. 1. sz. 2017. 24–36. p. angol nyelvű összefoglalója a LISTA adatbázisban.
11. Jó alapot jelenthetne ehhez az áttekintés Pogány György tanulmányában: POGÁNY György: A Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtári, bibliográfiai és dokumentációs tevékenysége. = Könyvtári Figyelő, 20. (56.) évf. 4. sz. 2010. 726–754. p.
12. A Petőfi Irodalmi Múzeum kiadványai a Hungaricanában. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/muze_orosz_pimu [2018. január 15.]

Murányi Péter egyetemi docens az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet Savaria Könyvtártudományi Csoportjában. 1981-től vesz részt a könyvtárosképzésben Szombathelyen. Magyar-könyvtár szak, Szombathelyi Tanárképző Főiskola, (1978), okleveles könyvtáros ELTE (1983), ELTE bölcsészdoktor (1983) és PhD (2004), Certificate of Advanced Studies in Librarianship, Kent State University (1990). Fő témája az adatbázisok tartalma és kereshetősége.